

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 993
van **STEVEN COENEGRACHTS**
datum: 11 mei 2021

aan **ZUHAL DEMIR**

VLAAMS MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) - Beleidsvoorbereidend onderzoek

Op 18 juni 2018 keurde de Vlaamse Regering de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen goed. De strategische visie heeft niet het statuut van een ontwerp van ruimtelijk beleidsplan, omdat hierover nog geen ontwerp-beleidskaders zijn goedgekeurd. Het is de ambitie van de minister, althans gesteld in verschillende commissievergaderingen, om dit jaar nog te landen met de beleidskaders. Pas dan zal het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen vervangen kunnen worden door zijn opvolger.

1. Kan de minister een overzicht bezorgen van alle onderzoeksopdrachten die al in het kader van de opmaak van de beleidskaders de voorbije jaren werden uitgevoerd (graag bij ieder onderzoek ook naam onderzoeksbureau (indien extern), budgetkosten en tijdsduur onderzoek)?
2. Wat zijn de belangrijkste aanbevelingen uit dit onderzoek?

ANTWOORD

op vraag nr. 993 van 11 mei 2021
van **STEVEN COENEGRACHTS**

Het departement Omgeving maakt elk jaar een onderzoeksagenda op en besteedt ongeveer 2.000.000 € per begrotingsjaar aan de uitvoering ervan. U kan de uitgevoerde onderzoeken, inclusief de belangrijkste aanbevelingen terugvinden op het FRIS-onderzoeksportaal: <https://researchportal.be/nl>.

Naast studies die het departement Omgeving zelf initieert, worden de experts van mijn administratie ook vaak betrokken bij studies die door andere overheidsagentschappen of soms zelfs buiten de Vlaamse overheid worden opgestart. De medewerkers van de administratie zitten in stuurgroepen, worden uitgenodigd voor werktafels en workshops etc. Bovenop het opvolgen van eigen en extern onderzoek, wordt er dan ook nog gesteund op interessant onderzoek in het volledige werkveld (steunpunten, universiteiten, e.d.m.) in binnen- en buitenland. Het departement Omgeving volgt actief de recentste staat van het onderzoek op.

Hoewel deze onderzoeken meestal niet specifiek opgemaakt werden in het kader van de beleidskaders, werken veel van die onderzoeken gedeeltelijk door in de teksten voor het BRV. In wat volgt, wordt (conform de vraag) gefocust op die onderzoeken en externe opdrachten die opgezet werden in het kader van de beleidskaders. Het is geen exhaustief overzicht van onderzoeken waarop de penhouders zich baseren of studies waaruit auteurs putten.

Volgend onderscheid wordt gehanteerd:

- Kansenkaarten of potentiekaarten
- Afwegingskaders en methodieken
- Data-gerelateerd onderzoek (monitoring)
- Pilootprojecten
- Beslissingsondersteunende onderzoeken
- Externe begeleiding

KANSENKAARTEN OF POTENTIEKAARTEN

Specifiek voor de beleidskaders werden kansenkaarten of potentiekaarten opgemaakt, die het ruimtelijk beleid uit de strategische visie ruimtelijk vertaald.

Ontwikkelingskansen op basis van knooppuntwaarde en nabijheid voorzieningen –eindrapport	2016	VITO	109.986,04
Kansenkaart ruimtelijk rendement verhogen & kansenkaart ruimtelijk uitbreiden voor gemengde omgevingen	2020	VITO	referentietaak

Deze kansenkaarten baseren zich op het ruimtelijk beleid dat voorzien is in de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV). Doordat het BRV een onderscheid maakt tussen goed en slecht gelegen locaties, ontstaat de behoefte om dit onderscheid ook geografisch te duiden. Deze kansenkaarten moeten, via een GIS-verwerking, de potenties voor rendementsverhoging en ruimtelijke uitbreiding Vlaanderen-breed in beeld brengen.

Deze kaarten zijn raadpleegbaar via geopunt.be en kunnen ook lokale besturen helpen bij het uittekenen van hun beleid, gebaseerd op de principes van het BRV.

In uitvoering van het VITO-Convenant (VR, 5 april 2019) en het Beheersreglement (VR, 24 mei 2024) voert VITO referentietaken uit in opdracht van de Vlaamse overheid.

De actualisatie (en bijhorende analyse) van de kansenkaarten is één van de deeltaken die het Departement Omgeving via de referentietask 'Data, indicatoren en analyse in relatie tot ruimtegebruik en leefomgeving' binnen dit kader aan VITO oplegt.

Het is niet altijd eenvoudig de gedetailleerde prijs of duurtijd van een deelopdracht te benoemen.

Ontwikkelen van regionale logistieke knooppunten	2017	Tri-Vizor	51.606,50	<12 mnd
---	-------------	------------------	------------------	-------------------

De studie resulteerde in een kansenkaart voor Vlaanderen met een 30-tal potentievolle locaties voor regionale logistieke ontwikkeling opgedeeld in drie types.

De RLK-studie geeft een mooi overzicht van waar de potentievolle locaties zijn (vanuit logistieke criteria) om bestaande bedrijventerreinen te gaan clusteren tot multimodaal ontsloten logistieke knooppunten die de logistieke keten en Vlaanderen als logistieke draaischijf maximaal ondersteunen. Deze studie vertrok enkel vanuit logistieke criteria en de locaties uit die studie zijn dus nog niet afgewogen tegen bv. natuur- of landschapswaarden, hinder naar omwonenden,

Per locatie wordt een kort overzicht gegeven van sterktes en zwaktes.

Onthardingswinst: afwegingskader en kansenkaart	lopend	Atelier Romain	59.943,33	14 mnd
--	---------------	-----------------------	------------------	---------------

Vlaanderen wil meer inzetten op ontharding en formuleerde daarom in de Strategische Visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen volgende strategische doelstellingen m.b.t. ontharding:

- De verhardingsgraad in de bestemmingen landbouw, natuur en bos is tegen 2050 minstens met 1/5 teruggedrongen ten opzichte van 2015.
- De verhardingsgraad binnen de bestemmingen gedomineerd door ruimtebeslag is tegen 2050 gestabiliseerd en bij voorkeur teruggedrongen ten opzichte van 2015. De verharding neemt na 2050 niet meer toe.

Om deze ambitieuze doelstellingen op zo efficiënt en effectief mogelijke manier te realiseren is het nodig om tot betere inzichten te komen over: (1) de condities die nodig zijn voor een geslaagd onthardingsproject op het terrein en (2) de locaties waar prioritair moet ingezet worden op ontharding met het oog op het maximaal bereiken van de beoogde effecten.

De inzichten komen samen in een kansenkaart en een globaal afwegingskader, dat een leidraad zal vormen zowel voor het creëren van de juiste condities voor ontharding, als voor het verder doorvoeren van onthardingsmaatregelen op de juiste locaties.

AFWEGINGSKADERS EN METHODIEKEN

De beleidskaders zijn operationeel van aard. Een aantal onderzoeken zijn gestart, om inzicht te krijgen in afwegingskaders, methodieken of criteria die in de beleidskaders kunnen opgenomen worden. De meest relevante hierbij zijn:

Groenblauwe netwerken in Vlaanderen	2019	INBO ism UA	154.760	24 mnd
Procesvoering met inbegrip van instrumenten voor de realisatie van groenblauwe dooradering	Lopend	Engie energy services	74.965,55	11 mnd
Uitwerken van beleidsinstrumenten voor het verminderen van het ruimtebeslag in de open ruimte	2017	Antea - Vito	96.695,94	18 mnd

Groenblauwe dooradering is belangrijk voor bio-diversiteit, waterretentie, landschap e.d.m. Met bovenstaande studies proberen we inzichten te bekomen en handvaten te formuleren over hoe een beleid inzake Groenblauwe netwerken er dan precies uit kan zien. Het onderzoek "Procesvoering met inbegrip van instrumenten voor de realisatie van groenblauwe dooradering" is gericht op de afweging en keuze van instrumenten voor de realisatie van groenblauwe dooradering, via analyse en inzet van gebiedskennis van concrete projecten.

De studie "Uitwerken van beleidsinstrumenten voor het verminderen van het ruimtebeslag in de open ruimte" onderzoekt, op basis van cijfergegevens, een systeemanalyse en 4 cocreatiesessies, beleidsvoorstellen om de toename aan ruimtebeslag in de open ruimte bestemmingen in Vlaanderen te doen stoppen en om de verhardingsgraad te doen dalen.

Regionale Ruimtelijke Energiestrategie: een draaiboek	lopend	BUUR – VITO – CE Delft	129.784,40	18 mnd
De rol van ruimtelijke ordening in de energie- en klimaattransitie	2017	Tractebel – futureproof - Climact	111.386,55	18 mnd
Landschappelijke inpasbaarheid, impact en potentieel van zonne- en windenergie in het Vlaamse Landschap	lopend	BUUR – SWECO – Sylvie Van Damme – Academy of Architecture	104.882,80	18 mnd

De energietransitie is een belangrijke schakel in onze overgang naar een klimaat neutrale samenleving. Om deze transitie te realiseren moeten hernieuwbare energieopwekking, energieopslag en infrastructuur voor warmte- en elektriciteitsdistributie een plaats krijgen. De energietransitie zal dus een belangrijke ruimtelijke transformatie met zich meebrengen, met een groot potentieel voor slimme en geïntegreerde oplossingen. De uitdaging is groot en de problematiek dringend, wat ons noodzaakt te zoeken naar manieren om de inspanningen van overheden te versterken en versnellen.

De eerste studie (draaiboek RRES) heeft als doel een concrete duiding en uitwerking te geven aan wat een Regionale Ruimtelijke Energie Strategie dient in te houden.

De rol van ruimtelijke ordening in de energie- en klimaattransitie baseert zich op een aantal binnen- en buitenlandse voorbeelden en gaat na in hoeverre zij een bijdrage kunnen leveren aan een ambitieus klimaat- en energiebeleid. Daarnaast werd door ontwerpend onderzoek van twee cases getoetst welke mogelijkheden er bestaan om in te grijpen in het bestaande stedelijk weefsel. Niet alleen welke ruimtelijke ingrepen er nodig zijn, maar ook welk beleid daarvoor nodig is. Het onderzoek legt de nadruk op vier onderzoekspistes: 1. Het ontwikkelen van een actief ruimtebeleid. 2. Het collectiviseren van ingrepen. 3. Gebiedsgericht beleid. 4. Bewustwording en opleiding.

De studie landschappelijke inpasbaarheid, impact en potentieel van zonne- en windenergie in het Vlaamse Landschap onderzoekt de inpasbaarheid aan de hand van een aantal concrete cases.

Ontwerpend onderzoek naar kernversterking in Vlaanderen	2017	Maatontwerpers	60.500,00	10 mnd
--	-------------	-----------------------	------------------	---------------

Het doel van dit onderzoek is het ontwikkelen van ruimtelijke principes en criteria voor de ontwikkeling van sterke dorpen binnen een ruimere regio. De volgende aspecten worden bekeken:

- Waarom -> Voor welke opgaves en uitdagingen staan dorpen vandaag?
- Waar -> Waar bieden zich kansen aan om kernversterking op te enten?
- Wat -> Welke activiteiten bieden kansen voor kernversterking?
- Hoe -> Welke ruimtelijke strategieën voor meer of minder ruimtelijk rendement en functieverweving kunnen toegepast worden?

Het onderzoek zoomt in op 4 type-omgevingen waarvoor strategieën voor kwalitatieve kernversterking op maat worden verkend.

DATA-GERELATEERD ONDERZOEK: Data, indicatoren en analyse in relatie tot ruimtegebruik en leefomgeving

De strategische visie omvat een toekomstbeeld en een overzicht van beleidsopties op lange termijn, met name de strategische doelstellingen. De beleidskaders moeten operationeel zijn van aard, en inspelen op het bijstellen van trends die het halen van de strategische doelstellingen bemoeilijken.

Bijgevolg is het ontwikkelen van specifieke indicatoren en het opvolgen er van, een belangrijke bron van informatie voor de beleidskaders.

Indicatoren Ruimtelijk Rendement	2016	VITO	referentietask	
Indicatoren en ruimtelijke patronen van ruimtelijk rendement	2020	Tractebel	96.558	13 mnd

Om ruimtelijk rendement te kwantificeren en cijfermatig te capteren, werden 12 indicatoren ontwikkeld op basis van het ruimtebeslag (dat afgeleid is uit het landgebruiksbestand van VITO) en bijkomende geografische databronnen. De indicatoren zijn interactief te raadplegen op www.ruimtemonitor.be.

De tweede studie over ruimtelijk rendement "Indicatoren en ruimtelijke patronen van ruimtelijk rendement" bouwt verder op die eerste reeks indicatoren, en vult deze aan met andere aspecten, die rekening houden met variaties in gebruik van gebouwen op vlak van tijd, intensiteit van het gebruik en verweving van functies.

Woongebieden in Vlaanderen	2021	VITO	referentietask	6 mnd
Woonreservegebieden in Vlaanderen	2021	VITO	referentietask	

Woongebieden in Vlaanderen

Hier wordt een analyse van onbebouwde percelen in de woongebieden gedaan om slecht en goed gelegen locaties te kunnen bepalen. De basis hiervoor is het vermoedensROP (vROP). De analyse is gelijkaardig met deze van de woonreservegebieden.

Woonreservegebieden in Vlaanderen

De woonreservegebieden op vlak van gemotiveerd onderscheid tussen goed gelegen gronden en slecht gelegen gronden worden onderzocht. De basis hiervoor is de Atlas van de woonuitbreidingsgebieden, aangevuld met de andere reservegebieden (m.n. reservegebied voor woonuitbreiding, woonreservegebieden, woonaansnijdingsgebieden).

PILOOTPROJECTEN: uittesten wat goed gaat en waar bijsturing nodig is

Om de uitvoering van de principes van het BRV te toetsen en deze ervaring mee te nemen in de beleidskaders, werden pilootprojecten en proeftuinen BRV gelanceerd. Terwijl de "proeftuinen BRV" als onderzoek waren opgevat, zijn de pilootprojecten BRV begeleidingstrajecten waarin gemeenten en Vlaanderen met elkaar kennis uitwisselen en opbouwen. De belangrijkste worden hier vermeld aangezien ze een belangrijke bron van informatie zijn voor de beleidskaders.

Pilootprojecten BRV	2021	Oproep dOMG	500.000	18 mnd
----------------------------	-------------	--------------------	----------------	--------

Het traject "pilootprojecten BRV" omvat momenteel 2 pilootoproepen waarbij gemeenten, soms in intergemeentelijk samenwerkingsverband, lokaal beleid opstarten in navolging van de principes van het BRV.

In mei 2019 startte het eerste traject pilootprojecten BRV, waarbij 17 gemeenten aan de slag gingen met beleidsaanpakken rond de thema's beleidsplanning, ruimtelijk rendement, 10 ruimtelijke kernkwaliteit, slim parkeerbeleid en intergemeentelijke gecoro. Dit traject wordt in mei 2021 afgerond. Op 1 februari 2021 ging een tweede traject pilootprojecten BRV uit de startblokken. 20 gemeenten werken in het kader van ruimtelijk beleidsplannen aan de bouwshift of groenblauwe netwerken, of zetten een lokale beleidsaanpak rond stedenbouwkundige lasten op.

Enkele leerpunten voor de beleidskaders uit het eerste traject:

- Lokale autonomie werkt maar binnen een goed afgebakend speelveld van verwachtingen en verantwoordelijkheden. De Vlaamse beleidskaders moeten hier duidelijk over zijn, in het bijzonder ook over de rol die Vlaanderen gaat opnemen.
- Nood aan duidelijkheid over hoe strategische doelstellingen BRV doorvertaald moeten worden naar lokaal beleid, waarbij Vlaamse beleidskaders kapstokken, gegevens en methodieken aanreiken.
- Nood aan duidelijkheid over de beleidsmatige doorwerking van RSV-producten in de beleidsplanning. Wat betekent een afgebakend kleinstedelijk gebied, dat minder scoort op BRV-criteria als knooppuntwaarde en voorzieningenniveau, beleidsmatig in de toekomst? Wat betekent de selectie als economisch knooppunt? Gemeenten hebben niet de neiging aan de beleidsmatige betekenis volgens het RSV vast te houden voor dit soort zaken, ze zien de contradictie met bepaalde BRV-doelstellingen, maar vragen om duidelijkheid en houvast om hier nieuwe beleidslijnen te kunnen uitzetten.
- Gemeenten houden vast aan een eigen gemeentelijk ruimtelijk beleidsplan, dat wel verrijkt kan worden vanuit bovenlokale inzichten. Samenwerking binnen regionale platformen kweekt een regionale reflex, maar leidt voorlopig niet tot (formele) intergemeentelijke ruimtelijke beleidsplannen.
- Gemeenten botsen op de moeilijke uitvoering van hun ambities. Omdat die veel geld kunnen kosten. Omdat die veel kennis (rond welke instrumenten inzetten) en capaciteit (in procesvoering) vragen om te kunnen uitvoeren. Het tweede traject pilootprojecten BRV werkt vooral op deze kennisopbouw rond uitvoering. Naast duidelijke Vlaamse beleidskaders kan het faciliteren van een regionale samenwerking (inspelend op de referentieregio's) gemeenten versterken in de

uitvoering, des te meer als Vlaanderen hier zelf een actief ondersteunende rol in opneemt en haar capaciteit/subsidies hierop organiseert.

- Het beleidsplan als opvolger van het structuurplan is bedoeld als meer flexibel en cyclisch beleidsinstrument. We moeten erover waken dat deze opzet niet in het gedrang komt.

Proeftuinen BRV - 5 provincies	2018	Oproep dOMG	500.000	24 mnd
---------------------------------------	-------------	------------------------	----------------	--------

In 2018 werden proeftuinen opgezet met de 5 provinciebesturen. Elke proeftuin heeft zijn eigen invalshoeken:

De proeftuin van de provincie **Vlaams-Brabant** handelt over het zoeken naar hefbomen voor kernversterking en verdichting binnen HOV-kernen (HOV: hoogwaardig openbaar vervoer). Daarbij worden bestaande instrumenten (planologische ruil, verkavelingsstop, planbaten/schade, decreet landinrichting, stedenbouwkundige lasten,...) ingezet op regionale schaal om de groeimarge in het bestaande woonaanbod naar de HOV-kernen te verplaatsen.

Deze proeftuin toont de zin en onzin aan van het bestaande instrumentarium en enkele toen in de pijplijn zittende instrumenten (bv. verhandelbare ontwikkelingsrechten).

De proeftuin van de provincie **Oost-Vlaanderen** handelt over samen werk maken van ruimtelijke transitie in de Dendervallei. Met het strategisch project Denderland bouwt de provincie sinds 2015 een gebiedsgerichte werking op in de Dendervallei. De combinatie van de gebiedsgerichte werking, de urgentie van de klimaatopgave en de inzichten van het ontwerpend onderzoek uit het ORBP-traject (ORBP: overstromingsrisicobeheerplan) creëert een unieke hefboom voor ruimtelijke transitie in het gebied.

In de verschillende deel-eindrapporten werden een aantal heel concrete aanbevelingen over het huidige instrumentarium en beleidsaanbevelingen opgenomen.

De proeftuin van de provincie **West-Vlaanderen** tot slot handelt over het verhogen van het ruimtelijk rendement op bedrijventerreinen en het toepassen van nieuwe instrumenten in het kader van planologische ruil van bestemde bedrijfsgronden. De provincie wil via ontwerpend onderzoek nagaan op welke wijze een bedrijventerrein zuiniger kan ingericht worden. Het formuleren van de ambities vormde vervolgens de aanzet voor de uitwerking van twee onderzoekscases, die de ambities verder verdiepten. Daarnaast voedden de cases ook de lijst van aanbevelingen voor acties die nodig zijn vanuit overheid, terreinbeheerders, de bedrijfswereld,..., om zorgvuldig en zuinig ruimtegebruik op bedrijventerreinen mogelijk te maken.

In een bijkomend onderzoek wordt nagegaan welke type-stedenbouwkundige voorschriften kunnen worden aanbevolen ifv zorgvuldig en zuinig ruimtegebruik op bedrijventerreinen. De resultaten van dit onderzoek zijn nog niet ter beschikking.

De proeftuin ingediend door de provincie **Limburg** handelt over het onderzoek naar de knelpunten van nieuw Vlaams ruimtelijk beleid voor het projectgebied 'Fruitspoor'. Met dit proefproject wil de provincie Limburg de afstemming tussen de Vlaamse beleidskaders, zoals uitgewerkt in het kader van het Witboek en het ontwerp-BRV, en de Limburgse eigenheid verder onderzoeken in een afgebakend projectgebied. De bedoeling is om mogelijke knelpunten en potenties van het nieuw Vlaams ruimtelijke beleid voor deze case in kaart te brengen. Het project leverde tot op perceelsniveau toekomstbeelden aan die de ruimtelijke ontwikkelingsprincipes van het BRV tastbaar maken rond de thema's: leefbaarheid in de dorpen, een gerichte economische positionering, de uitbouw van het toeristisch potentieel en de herbestemming van cultuurhistorisch waardevolle hoeven?

Het formuleert hierdoor ontwikkelingskansen voor de eigenheid van deze Limburgse regio rond het Fruitspoor.

De proeftuin ingediend door de provincie **Antwerpen** beoogde de opmaak van een toolkit voor het opzetten van een vereveningsmechanisme om kernversterking te realiseren. Concreet ging het om een juridisch-ruimtelijk onderzoek naar de mogelijkheden van een vereveningsinstrument dat moet leiden tot selectieve verdichting en kernversterking gecombineerd met een ontsnippering van de bebouwingslinten in de open ruimte.

De provincie is hiertoe evenwel niet geraakt en heeft het onderzoek stopgezet.

BESLISSINGSONDERSTEUNENDE ONDERZOEKEN

Budgettaire impactanalyse	2018	Stec Groep	126.445	9 mnd
----------------------------------	-------------	-------------------	----------------	-------

Reeds bij de goedkeuring van het Witboek BRV (2016) heeft de Vlaamse Regering gevraagd een budgettaire impactanalyse te maken. De resultaten van de budgettaire impactanalyse zijn uitvoerig toegelicht in de beslissing van de Vlaamse Regering van 20 juli 2018 over de strategische visie BRV. De studie heeft als doel om een eerste inzicht te verkrijgen in de meest relevante kosten en baten die zich voordoen bij het realiseren van het transitietraject 'naar 0 hectare bijkomende netto ruimtebeslag per dag tegen 2040'. Het onderzoek focust op kosten en baten die samenhangen met woonbestemmingen. Er is gewerkt met een nulscenario en vier alternatieve scenario's.

Volgens het departement Omgeving toont de studie de gunstige monetaire effecten van het transitietraject in het ontwerp BRV. Doordat meer woongelegenheden bijkomen op goede locaties in het bestaande ruimtebeslag stijgen voornamelijk de baten op het vlak van gebiedsontwikkeling, infrastructuur, gebouwde leefomgeving en algemene welvaart. De neutralisering van slecht gelegen juridisch aanbod is hiervoor een essentiële instrumentele drijver.

Milieueffectbeoordelingen:				
Milieueffectenrapportage op strategisch niveau voor het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen	2014	Royal Haskoning	74.536,00	7 + 15 mnd
Strategische milieubeoordeling SV	2018	Tractebel	66.537,90	24 + 12 mnd

Het departement wenst de gemaakte beleidskeuzes in het BRV te onderwerpen aan een milieueffectenbeoordeling op strategisch niveau. Dergelijke beoordeling biedt bijkomende invalshoeken voor het onderzoek, ze levert bevestiging of verantwoording van keuzes of kan tot een weloverwogen bijsturing van keuzes leiden. Daarnaast is de keuze voor het uitvoeren van een milieueffectenbeoordeling van het ruimtelijk beleidsplan een logische toepassing van het tiering-principe. Dit principe houdt in dat latere uitvoering van het beleid de achterliggende uitgangspunten van het BRV niet opnieuw in vraag gesteld worden.

Onder de vorige legislaturen werd voor de opmaak van het witboek BRV reeds een vrijwillige milieubeoordeling uitgevoerd met als einddocument "de strategische milieubeoordeling BRV".